

Rad s mladima i euharistijsko zajedništvo u Crkvi prema misli pape Ivana Pavla II. i pape Franje

Kolovrat, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:222:529744>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)
[University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**RAD S MLADIMA I EUHARISTIJSKO ZAJEDNIŠTVO U CRKVI
PREMA MISLI PAPE IVANA PAVLA II. I PAPE FRANJE**

KRISTINA KOLOVRAT

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
INSTITUT RELIGIJSKIH ZNANOSTI
STUDIJ TEOLOŠKO-RELIGIJSKIH ZNANOSTI

DIPLOMSKI RAD

RAD S MLADIMA I EUHARISTIJSKO ZAJEDNIŠTVO U CRKVI
PREMA MISLI PAPE IVANA PAVLA II. I PAPE FRANJE

KRISTINA KOLOVRAT

MENTOR: prof. dr. sc. Ante Crnčević

KOMENTOR: dr. sc. Milan Dančuo

Zagreb, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad: “Rad s mladima i euharistijsko zajedništvo u Crkvi prema misli pape Ivana Pavla II. i pape Franje“ izvorni rezultat mojeg rada te da su svi korišteni izvori, kako objavljeni tako i neobjavljeni, primjereno citirani ili parafrazirani te navedeni u popisu literature na kraju rada.

U Zagrebu, 9. rujna 2024.

(vlastoručni potpis studenta/studentice)

Rad s mladima i euharistijsko zajedništvo u Crkvi prema misli pape Ivana Pavla II. i pape Franje

Sažetak

Rad s mladima i euharistijsko zajedništvo u Crkvi ključne su teme u promišljanjima pape Ivana Pavla II. i pape Franje. Papa Ivan Pavao II. ističe važnost mladih kao budućih nositelja vjere, naglašavajući njihovu ulogu u evangelizaciji i obnovi Crkve. On vidi euharistiju kao srce kršćanskog života, mjesto koje povezuje vjernike s Kristom i međusobno, pružajući im duhovnu hrabrost i usmjerenje. S druge strane, papa Franjo naglašava da su mladi sadašnjost Crkve i da im je potrebno pružiti priliku za aktivno sudjelovanje u životu zajednice. On potiče Crkvu da bude fleksibilna i otvorena kako bi mogla odgovoriti na izazove s kojima se mladi suočavaju. Euharistijsko zajedništvo, prema papinim riječima, treba biti sredstvo koje mlade usmjerava i oblikuje, pomažući im da pronađu smisao i svrhu u svojoj vjeri. Rad s mladima i njihovo uključivanje u euharistijsko zajedništvo predstavljaju ključne aspekte za izgradnju zdrave i vitalne Crkve. Obojica papa naglašavaju da mladi trebaju biti aktivni sudionici u životu Crkve, a euharistija treba biti srce njihove vjere koje ih povezuje s Kristom i zajednicom. Uloga mladih u Crkvi, zajedno s dubokim razumijevanjem i življenjem euharistije, ključna je za budućnost Crkve i njen uspjeh u suočavanju s izazovima modernog društva.

Ključne riječi: mladi, euharistijsko zajedništvo, papa Ivan Pavao II., papa Franjo

Summary

The work with youth and Eucharistic communion in the Church are important themes in the reflections of Pope John Paul II and Pope Francis. Pope John Paul II emphasizes the significance of youth as the future bearers of faith, highlighting their role in evangelization and the renewal of the Church. He views the Eucharist as the heart of Christian life, a place that connects believers with Christ and each other, providing them with spiritual courage and direction. In contrast, Pope Francis underscores that young people are the present of the Church and that they need opportunities for active participation in the community's life. He encourages the Church to be flexible and open to address the challenges faced by youth. According to the Pope, Eucharistic communion should be a guiding and formative force for young people, helping them find meaning and purpose in their faith. Working with youth and their involvement in Eucharistic communion is crucial for building a healthy and vibrant Church. Both Popes affirm that youth should be active participants in the Church's life, and the Eucharist should be the center of their faith, connecting them with Christ and the community. The role of youth in the Church, coupled with a profound understanding and practice of the Eucharist, is essential for the Church's future and its success in addressing the challenges of modern society.

Keywords: youth, eucharistic communion, pope John Paul II, pope Francis

Sadržaj

UVOD	1
1. SAKRAMENT EUHARISTIJE I CRKVENO ZAJEDNIŠTVO.....	3
1.1. Definiranje ključnih pojmova	3
1.2. Uspostava euharistije	4
1.3. Poziv na zajedništvo	5
1.4. Život u zajednici.....	6
2. PAPA IVAN PAVAO II. I NJEGOV DOPRINOS RADU S MLADIMA I OSTVARENJU ZAJEDNIŠTVA	7
2.1. Papa i mladi.....	7
2.2. Mladost – vrijeme otkrivanja vlastitog ja.....	8
2.3. Svjetski dan mladih.....	10
2.4. Pisma mladima	10
2.5. Euharistija – sakrament jedinstva i zajedništva u enciklici <i>Ecclesia de eucharistia</i>	12
3. PAPA FRANJO I NJEGOVA NASTOJANJA PREMA MLADIMA I OSTVARENJU ZAJEDNIŠTVA	15
3.1. „ <i>Christus vivit</i> “ – Apostolska pobudnica upućena mladima.....	15
3.1.1. Što Riječ Božja kaže o mladima?	16
3.1.2. Isus Krist uvijek mlad	16
3.1.3. Crkva je mlada	17
3.1.4. Vi ste Božje 'sada'	17
3.1.5. Ideološka kolonizacija.....	17
3.1.6. Digitalni svijet i mladi migranti	18
3.1.7. Veliki navještaj za sve mlade.....	18
3.1.8. Putovi mladih	18
3.1.9. Mladi s korijenima	18
3.1.10. Pastoral mladih.....	19

3.1.11. Poziv	19
3.2. <i>Papa potiče na razlučivanje</i>	20
3.3. <i>Euharistija – put služenja, dijeljenja i darivanja</i>	21
3.4. <i>Živjeti radost Evanđelja – Madeleine Delbrel</i>	23
4. KAKO DANAS MLADI ŽIVE ZAJEDNIŠTVO.....	26
4.1. <i>Moderni stav „Bog da, Crkva ne“</i>	27
4.2. <i>Argumentacija modernog stava „Bog da, Crkva ne“</i>	28
4.3. <i>Biti kršćani s punim radnim vremenom</i>	30
ZAKLJUČAK	32
LITERATURA	34

UVOD

U suvremenom društvu, gdje se tempo života neprekidno ubrzava, a kulturni i socijalni obrasci neprekidno mijenjaju, Crkva se suočava s izazovima u održavanju dubokih i trajnih veza sa svojim članovima, osobito s mladima. Temeljne vrijednosti i praksa katoličke vjere, uključujući važnost euharistije i zajedništva, često se nalaze na kušnji u ovom kontekstu. U svjetlu ovih izazova, rad s mladima i njihova integracija u euharistijsko zajedništvo postaju ključni aspekti pastoralnog djelovanja i istraživanja.

Cilj ovog diplomskog rada je istražiti ulogu i značaj rada s mladima u kontekstu euharistijskog zajedništva unutar Crkve, posebno kroz misli i učenja pape Ivana Pavla II. i pape Franje. Ovaj rad će analizirati kako su ove dvije ključne figure u modernoj povijesti Crkve pristupale temi uključivanja mladih u euharistijski život Crkve te kako njihovi koncepti i pastoralne smjernice mogu pružiti uvid u učinkovitije metode angažiranja mladih u duhovnom i zajedničkom životu Crkve.

Papa Ivan Pavao II. čija je papinska služba obilježena snažnim naglaskom na mladima kao ključnim akterima u obnovi Crkve, značajno je oblikovao razumijevanje uloge mladih u Crkvi. Njegova pastoralna pisma, enciklike i govor, poput enciklike *Ecclesia de Eucharistia*, nude temeljite smjernice za angažiranje mladih i uključivanje u život zajednice kroz euharistiju i druge sakramente. Njegovo učenje o "zajedništvu" i „evangelizaciji“ pruža osnovu za razumijevanje kako bi mladi mogli aktivno sudjelovati u životu Crkve, a da pritom ne izgube osjećaj za vlastitu duhovnu i osobnu formaciju. S druge strane, papa Franjo kroz svoju papinsku službu donosi osvježen pristup radu s mladima, naglašavajući potrebu za autentičnim i inkluzivnim pristupom. Njegova Apostolska pobudnica *Christus vivit* i drugi dokumenti pružaju uvid u njegove stavove o važnosti uključivanja mladih u euharistijsko zajedništvo i život Crkve te kako euharistija može biti sredstvo za jačanje zajedništva i duhovnog života. Papa Franjo također ističe važnost prilagodbe pastoralnih metoda suvremenim izazovima, kao i potrebu za stvaranjem prostora u Crkvi u kojem mladi mogu izražavati svoju vjeru i doprinostiti životu zajednice.

Ovaj rad će se usredotočiti na analizu i usporedbu pristupa obojice papa u kontekstu rada s mladima i euharistijskog zajedništva. Kroz analizu njihovih dokumenata, govornih nastupa i pastoralnih inicijativa, cilj je prikazati kako njihova učenja mogu pomoći u razumijevanju i rješavanju problema s kojima se suočavaju mladi u Crkvi danas. Također, rad

će istražiti kako se njihova učenja mogu primijeniti u praksi kako bi se poboljšala uključenost mladih u život Crkve, jačajući time njihovu povezanost s euharistijom i zajednicom.

Svrha ovog istraživanja je ne samo dokumentirati teološke i pastoralne smjernice dvaju papa, već i ponuditi konkretne preporuke za pastoralne djelatnike i zajednice kako bi se osnažila uloga mladih u Crkvi i potaknulo njihovo aktivno sudjelovanje u euharistijskom životu. Kroz ovu analizu, rad nastoji pridonijeti boljem razumijevanju kako euharistijsko zajedništvo može biti sredstvo za obogaćivanje duhovnog života mladih i za jačanje njihove povezanosti s Crkvom. Za pisanje završnog rada korišteni su sekundarni izvori podataka. Sekundarni izvori podataka odnose se na literaturu koja je korištena za pisanje teorijskog dijela rada, a uključuju knjige, znanstveno-stručne članke, internetske izvore, tj. literaturu koja je povezana s temom koja se obrađuje u radu.

1. SAKRAMENT EUHARISTIJE I CRKVENO ZAJEDNIŠTVO

Euharistija, koja se često naziva i "srce" i "vrhunac" kršćanskog života, ima ključnu ulogu u oblikovanju i održavanju jedinstva među vjernicima. Kroz čin slavljenja euharistije, vjernici ne samo da se prisjećaju Kristove žrtve, već i konkretno sudjeluju u otajstvu zajedništva s Bogom i jedni s drugima. U ovome poglavlju istražuje se kako euharistija djeluje kao izvor i temelj crkvenog zajedništva, povezujući pojedince u jedinstvenu zajednicu tijela Kristova. Promišljat će se o teološkim aspektima ovog sakramenta, njegovoj liturgijskoj praksi, kao i o konkretnim implikacijama koje euharistija ima na crkveni život i odnose unutar zajednice. Također će biti razmotreni i suvremeni izazovi te pitanja u vezi s razumijevanjem i prakticiranjem euharistijskog zajedništva, s posebnim naglaskom na njegovu ulogu u izgradnji i očuvanju jedinstva unutar Crkve.

1.1. Definiranje ključnih pojmova

Crkva prema ranokršćanskom izrazu *ekklesia* označava saziv, odnosno skupštinu, zajednicu onih koje Božja Riječ okuplja kako bi oblikovala Božji narod, a koji, hraneći se Tijelom Kristovim, postaju Tijelo Kristovo.¹ Crkva predstavlja istovremeno i put i cilj Božjeg nauma: predoznačena u činu stvaranja, pripremana kroz Stari zavjet, utemeljena riječima i djelima Isusa Krista, ostvarena njegovom otkupiteljskom žrtvom na križu i uskrsnućem te očitovana kao otajstvo spasenja izlivanjem Duha Svetoga. Konačna dovršenost Crkve dogodit će se u nebeskoj slavi, kada će se okupiti svi otkupljeni sa zemlje.² U ovom svijetu Crkva djeluje kao sakrament spasenja, predstavljajući znak i oruđe zajedništva između Boga i ljudi.³

Sakramenti kao djelotvorni znakovi milosti ustanovljeni su od Krista i povjereni Crkvi kroz koje se vjernicima podjeljuje božanski život. Vidljivi obredi kojima se sakramenti slave ne samo da označuju, nego i ostvaruju milosti specifične za svaki od njih. Plodonosnost sakramenata ovisi o raspoloženju onih koji ih primaju. Isus Krist je naznačio uspostavljanje sedam sakramenata koje vjernik prima tijekom svog života, čime se njegova vjera produbljuje, jača i učvršćuje.⁴ Ti sakramenti su: krštenje, pomirenje, euharistija, potvrda, ženidba, sveti red i bolesničko pomazanje.

¹ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 777.

² Usp. *Isto*, br. 778.

³ Usp. *Isto*, br. 780.

⁴ Usp. *Isto*, br. 1131.

Euharistija je središnji i najvažniji sakrament u kršćanskom životu iz kojeg proizlazi i u kojem se ostvaruje zajedništvo vjernika s Bogom i međusobno jedinstvo Božjeg naroda. Ona predstavlja vrhunac božanskog djelovanja kojim Bog u Kristu posvećuje svijet, kao i vrhunac bogoslužja koje vjernici iskazuju Kristu i kroz njega Ocu u Duhu Svetom.⁵ Sam naziv euharistija potječe od klasičnih termina *eucharistia* i *eucharisteo* koji označavaju "zahvaliti" čime već u sebi nose duboku teološku poruku ovog sakramenta. Euharistija ima više naziva, a svaki od njih naglašava različite aspekte njezinog teološkog i duhovnog značenja.⁶ Katekizam Katoličke Crkve donosi popis tih naziva, među kojima su: euharistija, Gospodnja večera, lomljenje kruha, euharistijski sastanak ili zbor, spomenčin Gospodnje smrti i uskrsnuća, pričest, i sveta misa. Svaki naziv otkriva posebnu dimenziju euharistije - od zahvaljivanja Bogu, preko zajedništva vjernika u slavlju, do sjećanja na Isusovu žrtvu i misijskog poziva koji proizlazi iz sudjelovanja u ovom sakramentu.

Svaki od tih naziva ima svoje posebno značenje: euharistija ističe čin zahvaljivanja Bogu; Gospodnja večera podsjeća na Posljednju večeru na kojoj je Isus ustanovio ovaj sakrament; lomljenje kruha naglašava židovski običaj koji je Isus primjenjivao; euharistijski sastanak ili zbor ukazuje na zajedničko slavljenje; spomenčin prisjeća na Kristovu žrtvu; pričest označava sudjelovanje vjernika u Kristovom Tijelu i Krvi;⁷ dok sveta misa završava slanjem vjernika da u svakodnevnom životu izvršavaju Božju volju i šire evanđelje.

1.2. Uspostava euharistije

Nakon definiranja ključnih pojmova potrebno je usmjeriti se na ustanovljenje sakramenta euharistije, kako bismo dublje razumjeli njegovu značajnu ulogu u kršćanskoj tradiciji. Uspostavu euharistije izvršio je sam Isus Krist čiji je čin motiviran dubokom ljubavlju prema čovječanstvu. Krist, svjestan da se približava trenutak njegove muke i smrti, želio je ostaviti trajni znak svoje ljubavi prema ljudima. Pripremajući se za ovaj ključni trenutak, zapovjedio je dvojici svojih apostola, Petru i Ivanu, da pripreme mjesto za blagovanje Pashe.

Tijekom Posljednje večere, Isus svojim učenicima pere noge, čime izražava poniznost i daje primjer služenja drugima. Ovaj čin poniznosti naglašava važnost uzajamne službe i ljubavi među učenicima, što postaje temelj kršćanskog zajedništva. Kao vrhunac proslave Pashe, Isus ustanovljuje euharistiju. Prema izvještaju evanđelista Mateja, Isus uzima kruh, blagoslivlja ga, lomi i daje učenicima, govoreći: „Uzmite i jedite! Ovo je tijelo moje!“ Zatim uzima čašu,

⁵ Usp. *Isto*, br. 1325.

⁶ Usp. *Isto*, br. 1324.

⁷ Usp. *Isto*, br. 1328-1332.

zahvaljuje i predaje im, rekavši: „Pijte iz nje svi! Ovo je krv moja, krv Saveza koja se za mnoge proljeva na otpuštenje grijeha.“⁸

Isus svojim djelima postavlja uzor za slavljenje euharistije, dajući svojim učenicima, a time i svim budućim generacijama vjernika, primjer za nasljedovanje. Krist nikada nije zahtijevao od svojih učenika da učine nešto što on sam nije prethodno prakticirao. Ovaj princip vrijedi i za nas danas, više od dvije tisuće godina nakon Isusova vremena. Prihvatanje Kristova poziva od nas iziskuje pomaganje potrebitima, ljubav prema neprijateljima, slavljenje sakramenata, te život u zajedništvu. Življenje u skladu s ovim idealima temelji se na Isusovu primjeru, a to zajedništvo trebamo aktivno njegovati i održavati u svojim zajednicama.

1.3. Poziv na zajedništvo

U suvremenom društvu prepoznajemo različite modele zajednica, uključujući obiteljske i rodbinske zajednice, studentske zajednice, izvanbračne zajednice, te zajednice istospolnih osoba i mnoge druge. Također, unutar crkvenog konteksta susrećemo specifične zajednice poput onih okupljenih oko likova i djela svetaca poput sv. Franje Asiškog, don Bosca, te marijanskih zajednica. Svaka od ovih zajednica djeluje prema vlastitim pravilima ili statutu koji reguliraju njihov unutarnji život i aktivnosti.

Isus Krist je u svojim propovijedima naglašavao važnost zajedništva, pozivajući sve ljude na život u zajedništvu s Ocem, što se smatra vrhuncem ljudskog postojanja. Premda je poziv na zajedništvo univerzalan, njegovu puninu ostvaruju samo oni koji se posvete putu spasenja, koji uključuje i sakramente, s posebnim naglaskom na euharistiju kao sakrament spasenja. Zajedništvo s Ocem označava kraj ovozemaljskih patnji i početak vječnog blaženstva, što predstavlja ispunjenje kršćanske nade.

Uspostava zajedništva ovisi o međusobnoj potrebi i pomoći, pri čemu je uzajamnost ključna komponenta. Iako moderne zajednice obično djeluju prema precizno definiranim pravilima, Isus nije ostavio konkretan popis propisa. Umjesto toga, svojim je životom, djelovanjem i riječima pružio primjer kako živjeti u skladu s Božjom voljom. Najvažniji aspekt njegova nauka jest da nije nametao uvjete; svakom je pojedincu darovana sloboda da samostalno odlučuje o svom životnom putu, pravilima koja će slijediti i uzorima koje će nasljedovati.

⁸ Usp. Mt 26, 26-30.

U jednoj od svojih besjeda, Isus je istaknuo značaj zajedništva riječima: „Jer gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima.“⁹ Ova izjava odražava njegovu sklonost jednostavnosti i jasno pokazuje kako zajedništvo nije opterećeno složenošću, već se temelji na jednostavnim, ali dubokim principima. Isus je zagovarao slobodu, a svakom pojedincu ostavio mogućnost da izabere kako će tu slobodu koristiti u svom životu.

1.4. Život u zajednici

Suživot s drugima često predstavlja izazov koji zahtijeva osobne žrtve, ulaganje vremena, energije te prilagodbu potrebama i željama drugih. Takva dinamika nužno uključuje odricanje od vlastitih prioriteta kako bi se osigurao sklad unutar zajednice. Život u zajednici podrazumijeva svijest o tome da nismo jedini, niti najvažniji, već da su svi članovi jednako bitni. Ovaj način života, koji često traži od nas da potisnemo vlastite interese u korist dobrobiti drugih, može biti iscrpljujući i dovesti do frustracija, posebno u okolnostima koje nas prisiljavaju na stalno prilagođavanje.

U suvremenom društvu svjedočimo pojavi brojnih zajednica, kako u privatnom tako i u vjerskom kontekstu. Postavlja se pitanje opravdanosti postojanja tolikog broja zajednica, mogućnosti ostvarivanja istinskog zajedništva unutar postojećih struktura te prirode problema koji proizlaze iz ovakve raznolikosti. Često se javljaju različita mišljenja koja reflektiraju osobne preferencije i neslaganja s određenim zajednicama, pri čemu se duhovni aspekti često zanemaruju u korist svjetovnih i prolaznih interesa. Unatoč ogromnim mogućnostima koje nudi moderna tehnologija i globalizacija, mnogi ljudi i dalje osjećaju nezadovoljstvo i nesigurnost, što dodatno komplicira pitanje traženja prave zajednice i duhovnog ispunjenja.

Temeljem Isusove riječi: „Jer gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima,“¹⁰ možemo zaključiti da brojnost zajednica nije ključna za pronalazak Božje prisutnosti. Ključ leži u unutarnjem miru i sigurnosti u naše odluke. Otvoreno srce prema Bogu može smanjiti potrebu za dugotrajnim i iscrpljujućim traganjem za novim zajednicama. Ako bi se ljudi usredotočili na ono što je već prisutno i dostupno, poput svakodnevnog sudjelovanja u slavlju euharistije i svetoj pričesti, postigli bi dublje zajedništvo i ispunjenje. Na taj način bi unijeli više mira i radosti u postojeće životne zajednice, dajući im dublji smisao i svrhu.

⁹ Usp. Mt 18, 20.

¹⁰ Usp. Mt 18, 20

2. PAPA IVAN PAVAO II. I NJEGOV DOPRINOS RADU S MLADIMA I OSTVARENJU ZAJEDNIŠTVA

S obzirom na to da će naredna poglavlja biti posvećena papi Ivanu Pavlu II., uputno je započeti kratkim pregledom njegovog života i postignuća. Rođen 18. svibnja 1920. kao Karol Jozef Wojtyła, bio je drugi sin Emilije Kaczorowske i Karola Wojtyły. Već u ranoj dobi suočio se s gubicima; majka mu je preminula u travnju 1929., a samo tri godine kasnije ostao je bez brata Edmunda. Godine 1938. zajedno s ocem seli se u Krakov gdje upisuje studij književnosti. U rujnu 1940. umire mu i otac, čime Wojtyła ostaje bez roditelja. Njegov put prema svećeništvu započinje kada ga u studenome 1946. godine krakovski biskup Adam Sapieha zaređuje za svećenika. Karol Wojtyła nastavlja obrazovanje te 1948. godine završava studij filozofije. Godine 1958. imenovan je pomoćnim biskupom u Krakovu, a samo dva mjeseca kasnije papa Pio XII. postavlja ga za najmlađeg poljskog biskupa. Wojtyła je aktivno sudjelovao u radu Drugog vatikanskog koncila, koji je započeo 1962. godine, a 1964. postaje krakovski nadbiskup. Tri godine kasnije, 1967., papa Pavao VI. imenuje ga kardinalom.

Dana 15. listopada 1978. godine, Karol Wojtyła postaje papa, preuzimajući ime Ivan Pavao II. Njegov izbor obilježio je povijest Crkve, budući da je bio prvi papa Slaven i prvi netalijanski papa od Hadrijana VI. (1522.-1523.). Za biskupski moto odabrao je geslo *Totus Tuus* ("Sasvim tvoj, Marijo") koje je zadržao tijekom cijelog pontifikata. Pontifikat Ivana Pavla II. obilježen je mnogim značajnim događajima i gestama koje su ostavile dubok trag u povijesti. Godine 1981. preživio je pokušaj atentata koji je na njega izvršio Mehmet Ali Agca, a nekoliko godina kasnije papa mu je osobno oprostio. Ivan Pavao II. bio je prvi papa koji je posjetio sinagogu, molio se u džamiji, te je molio ispred Zida plača zajedno s rabinima, tražeći oprost za grijeh počinjene protiv židovskog naroda. Njegova pastoralna putovanja bila su najbrojnija u povijesti papinstva.

Papa Ivan Pavao II. preminuo je 2. travnja 2005. godine u Vatikanu. Njegov nasljednik, papa Benedikt XVI., proglasio ga je blaženim 1. svibnja 2011. godine, dok ga je papa Franjo proglasio svetim 27. travnja 2014. godine. Ova kanonizacija zaokružila je život iznimne crkvene i povijesne figure koja je svojom djelatnošću i duhovnošću ostavila neizbrisiv trag u Katoličkoj Crkvi i šire.

2.1. Papa i mladi

Papa Ivan Pavao II. isticao se kao posebno osjetljiv prema mladima, što je odražavalo njegov stav o mladosti kao početku i proljeću života, te o mladima kao rasadniku budućnosti.

Prema papinim riječima, mladost je obilježena radošću i nadom, odvažnošću i beskompromisnošću, stvaralaštvom i idealizmom, širokogrudnošću i oduševljenjem, osjećajem za pravdu i spremnošću na služenje.¹¹ Ovaj stav izrazio je kroz svoje mnogobrojne aktivnosti usmjerene prema mladima, uključujući osnivanje Svjetskog dana mladih 1984. godine, kada je prvi put okupljenim mladima u Rimu darovao drveni križ kao simbol Isusove ljubavi prema čovječanstvu.¹² Također, papa je pisao mladima 20 pisama, pružao im ohrabrenje i nadu, te se redovito sastajao s njima tijekom audijencija i na putovanjima.

Vlastito zalaganje za mlade papa Ivan Pavao II. demonstrirao je kroz osobne kontakte, kao i kroz službene aktivnosti. Tijekom svog pontifikata, bio je poznat po tome što je redovito organizirao susrete s mladima, provodio vrijeme s njima, molio i propovijedao. I još od svojih ranih godina, kad je bio aktivan u planinarenju i drugim aktivnostima s mladima, pokazivao je interes za njihovu dobrobit.¹³ Čak i kada je postao papa, nastavio je graditi mostove prema mladima, naglašavajući svoju vjeru u njih kao budućnost svijeta i nadu Crkve, što je potvrdio svojim poznatim izjavama.

Papa Ivan Pavao II. nije se zadovoljavao samo simpatijama i podrškom mladima; njegova briga bila je konkretna i izražena u svakodnevnom radu. Nikada nije koristio negativan ton prema mladima, već je neprekidno isticao opasnosti modernog društva, koje često pogađa mlade.¹⁴ Ovaj pristup omogućio je izgradnju uzajamnog povjerenja i ljubavi koju je papa smatrao izvanrednim milosnim darom, kako je izrazio tijekom velikih okupljanja mladih, poput onih u Parizu.¹⁵

2.2. Mladost – vrijeme otkrivanja vlastitog ja

Svi ljudi tijekom svog života prolaze kroz razdoblja otkrivanja novih dimenzija postojanja koja nadmašuju prethodna iskustva i spoznaje. Tako svaka osoba u određenoj fazi života dolazi do trenutka samootkrivanja, prepoznavanja svojih kvaliteta, prihvaćanja svojih mana i vrlina te donošenja ključnih životnih odluka. Ovo se najčešće događa prilikom prelaska iz adolescencije u odraslu dob, odnosno u razdoblju od 18. godine pa tijekom 20-ih godina života. Ova faza se često opisuje kao „ljepotica i dramatično razdoblje“ u kojem osobnost cvjeta i sazrijeva.

¹¹ Usp. Franjo TOPIĆ, Papa Ivan Pavao II i mladi, u: *Bogoslovska smotra*, 56 (1986.) 3-4, 275-284, ovdje 277.

¹² Usp. Valentina MANDARIĆ, Pastoralni projekt za mlade Ivan Pavao II., u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 1, 123-145, ovdje 123.

¹³ Usp. Valentina MANDARIĆ, Pastoralni projekt za mlade Ivan Pavao II, 124.

¹⁴ Usp. *Isto*.

¹⁵ Usp. Valentina MANDARIĆ, Pastoralni projekt za mlade Ivan Pavao II, 125-126.

Po završetku srednjoškolskog obrazovanja, mlada osoba suočava se s prekretnicom koja zahtijeva donošenje važnih odluka koje će oblikovati daljnji smjer njenog života. Različiti faktori i životne okolnosti mogu značajno utjecati na proces sazrijevanja. Odluke koje mlada osoba donosi i smjer njenog budućeg razvoja često su povezani s njenim odgojem i načinom na koji je odrastala u obitelji.¹⁶ Temeljne vrijednosti koje se usvajaju u najranijoj dobi i koje se razvijaju kroz cijeli proces odrastanja ključne su za oblikovanje budućeg života i ostvarivanje osobnog potencijala.

Papa Ivan Pavao II. promatra mladost kao dragocjen izvor energije i obnovljene snage za cijelu Crkvu, smatrajući da je mladost „vrijeme sazrijevanja koje treba biti ispunjeno mudrošću, rastom u dobi, te milošću pred Bogom i ljudima“.¹⁷ Mladost je također razdoblje nade, entuzijazma i planiranja, a mladi su sposobni prepoznati i ukazivati na negativne tendencije u društvu, kao što su korupcija, politička antagonizacija, nepoštivanje ljudskih prava, abortus i kontracepcija. Unatoč prisutnosti negativnih pojava, mladi zadržavaju vjeru u mogućnost boljeg svijeta i spremni su aktivno se angažirati u njegovom unapređenju.

Mladost predstavlja razdoblje intenzivnog samorazumijevanja i formiranja životnih ciljeva. Papa Ivan Pavao II. neumorno je naglašavao važnost usmjerenja mladih prema prepoznavanju i razvoju njihovih inherentnih kvaliteta i sposobnosti. Prema njegovom viđenju, mladima treba pomoći da usmjere svoje talente prema najuzvišenijim ciljevima, kao što su doprinos društvenom dobru, solidarnost s ljudima, promicanje evanđeoskih idealā, te aktivno sudjelovanje u misiji Crkve da učini svijet boljim i ljepšim. Mladost je, po njemu, otvorena za bratstvo, prijateljstvo, solidarnost, kao i za očuvanje prirode i zaštitu okoliša.

Ove misli upotpunjuju nalazi članka sestre Valentine Mandarić pod naslovom „Vrijednosna usmjerenja adolescenata“ objavljenog u knjizi *Religioznost zagrebačkih adolescenata* iz 2019. godine.¹⁸ Članak istražuje vrijednosti i vrijednosna usmjerenja mladih u kontekstu društvenih uvjeta, slobodnog vremena i smisla života. Istraživanje prikazuje kako mladi i dalje visoko cijene temeljne ljudske vrijednosti poput obitelji, zdravlja, ljubavi i prijateljstva, nasuprot materijalnim vrijednostima poput novca, užitaka i putovanja. Ovi rezultati potvrđuju dugoročan utjecaj papinih poruka i njegovog zalaganja za mlade koji ostaje relevantan i danas, godinama nakon njegova smrti.

¹⁶ Usp. Franjo TOPIĆ, Papa Ivan Pavao II. i mladi, 277.

¹⁷ Franjo TOPIĆ, Papa Ivan Pavao II. i mladi, 277.

¹⁸ Usp. Valentina MANDARIĆ, Vrijednosna usmjerenja adolescenata, u: Blaženka Valentina MANDARIĆ – Ružica RAZUM – Denis BARIĆ (ur.), *Religioznost zagrebačkih adolescenata*, Zagreb, 2019., 39-68.

U svjetlu ovih uvida, citat pape Ivana Pavla II. nudi snažan poticaj za daljnji osobni razvoj i postizanje životnih ideala: „Dragi mladi, uzmite svoj život u svoje ruke i napravite od njega remek djelo!“ Ova poruka ostaje inspiracija i poticaj mladima da aktivno preuzmu odgovornost za svoj život i doprinesu zajednici na način koji odražava njihove najdublje vrijednosti i ideale.

2.3. Svjetski dan mladih

Svjetski dan mladih ustanovljen je 1984. godine pod pokroviteljstvom pape Ivana Pavla II., kada je mladima povjeren križ Svete godine, a prvi takav događaj održan je 26. ožujka 1986. godine u Rimu. Papa Ivan Pavao II., poznat po svojoj osjetljivosti prema mladima i dubokoj privrženosti njima, zamislio je ovaj projekt kao priliku za okupljanje mladih iz različitih dijelova svijeta s duhovnim vođama i predstavnicima Crkve. Svjetski dan mladih predstavlja značajan pastoralni fenomen koji je ne samo iznenadio i obogatio Crkvu, već je i trajno obvezao kao najdragocjeniji biser Papine baštine koji je ostavio u naslijeđe.¹⁹

Osnovni cilj Svjetskog dana mladih jest staviti Isusa Krista u središte vjere i života svakog mladog čovjeka, kako bi on postao ključna referentna točka i istinsko svjetlo za sve inicijative i angažmane u odgoju novih generacija. Eduardo Pironio, tadašnji predsjednik Papinskog vijeća za laike i animator Svjetskog dana mladih, izjavio je: „Na početku smo puta, na početku radosnog i dubokog dijaloga između Krista i mladih. Ovi mladi, kada se vrate svojim domovima, moći će posvjedočiti da su osobno susreli Isusa Krista, osjetili Očevu ljubav i otkrili univerzalnost Crkve.“²⁰

Papa je cilj Svjetskog dana mladih formulirao na sljedeći način: „Svjetski dan mladih pruža mi sretnu priliku da se obratim mladima, ne samo iz jedne zemlje, već iz cijelog svijeta. Omogućuje mi da svakom od vas izrazim svoju duboku ljubav i nadu; da vas pažljivo saslušam i odgovorim na sva vaša očekivanja.“²¹

2.4. Pisma mladima

Pisma mladima je još jedan od načina na koji se papa Ivan Pavao II. nastojao približiti mladima, pokazati im da im je on prijatelj i pružiti im nadu i ohrabrenje. Prvo pismo mladima uputio je 31. ožujka 1985. godine. Dodatna posebnost ovakvog pristupa je u tome što je to bilo

¹⁹ Usp. Valentina MANDARIĆ, Pastoralni projekt za mlade Ivan Pavao II., 130.

²⁰ Valentina MANDARIĆ, Pastoralni projekt za mlade Ivan Pavao II., 131-132.

²¹ *Isto*, 131.

prvi put u povijesti papinstva da se na takav način papa obraća mladima. Od tada svake godine uoči Svjetskog dana mladih Papa piše mladima. Ivan Pavao II. je mladima uputio 20 pisama:

- 1986. – *»Uvijek spremni na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama« (I Pt 3, 15)*
- 1987. – *»Upoznali smo ljubav koju Bog ima prema nama i povjerovali joj« (I Iv 4, 16)*
- 1988. – *»Što god vam rekne, učinite!« (Iv 2, 5b)*
- 1989. – *»Ja sam Put i Istina i Život« (Iv 14,6)*
- 1990. – *»Ja sam trs, vi loze« (Iv 15, 5)*
- 1991. – *»Primiste Duha posinstva« (Rim 8, 15)*
- 1992. – *»Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje« (Mk 16, 15)*
- 1993. – *»Ja dođoh da život imaju, u izobilju da ga imaju« (Iv 10, 10)*
- 1994. – *»Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas« (Iv 20, 21)*
- 1995. – *»Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas« (Iv 20, 21)*
- 1996. – *»Gospodine, kome da idemo? Ti imaš riječi života vječnoga!« (Iv 6, 68)*
- 1997. – *»Učitelju gdje stanuješ? Dođite i vidjet ćete« (Iv 1, 38-39)*
- 1998. – *»Duh Sveti poučit će vas o svemu« (Iv 14, 26)*
- 1999. – *»Otac vas ljubi« (Iv 16, 27)*
- 2000. – *»I Riječ tijelom postade i nastani se među nama« (Iv 1, 14)*
- 2001. – *»Hoće li tko za mnom, neka se odrekne samoga sebe, neka danomice uzima križ svoj i neka ide za mnom« (Lk 9, 23)*
- 2002. – *»Vi ste sol zemlje. Vi ste svjetlost svijeta« (Mt 5, 13–14)*
- 2003. – *»Evo ti majke!« (Iv 19, 27)*
- 2004. – *»Htjeli bismo vidjeti Isusa« (Iv 12, 21)*
- 2005. – *»Dođosmo pokloniti mu se!« (Mt 2, 2).²²*

²² Valentina MANDARIĆ, Pastoralni projekt za mlade Ivan Pavao II., 133.

U svakom pismu prepoznaje se jasno formacijski itinerarij usmjeren na Isusa Krista, s posebnim naglaskom na njegovu smrt i uskrsnuće. Papa Ivan Pavao II. u svojim pismima upućuje na svetost i promišljanje o kršćanskom životu. Naslovi pisama simbolički su povezani s biblijskim citatima iz Evandjelja, čime se naglašava njihova temeljnost u Svetom Pismu. Sadržaj pisama je duboko biblijski utemeljen, ekleziološki i kristološki usmjeren. Papa bi u svakom pismu jasno naznačio cilj Svjetskog dana mladih, a organizatori su u njima pronalazili ključne smjernice za planiranje i realizaciju događaja. Pisma mladima predstavljaju svojevrsnu *Magna Chartu* za razumijevanje Papinog pastorala mladih, pružajući temeljne smjernice i inspiraciju za oblikovanje i provedbu njegovih ideja i inicijativa.²³

2.5. Euharistija – sakrament jedinstva i zajedništva u enciklici *Ecclesia de Eucharistia*

U svom bogatom opusu Ivan Pavao II. je objavio i u nasljedstvo ostavio encikliku o važnosti euharistije, odnosno o odnosu euharistije i Crkve. Drugi vatikanski koncil je izjavio da je euharistijska žrtva „izvor i vrhunac cijeloga euharistijskog života“.²⁴ Biskupska sinoda iz 1985. godine prepoznala je u „ekleziologiji zajedništva“ temeljnu ideju koja bi mogla uvelike pomoći u ekumenskim približavanjima. Cilj je i poziv Crkve promicati i učvrstiti zajedništvo među vjernicima. U tom se smislu Crkva služi sakramentima, a za ovaj rad posebno je važno istaknuti euharistiju bez koje nije moguć osobni rast kao ni rast zajedništva. Drugi vatikanski koncil nas podsjeća da je euharistijsko slavlje u središtu procesa rasta Crkve.²⁵

Upravo nam je stoga četvrto poglavlje papine enciklike *Ecclesia de Eucharistia* od iznimne važnosti za temu ovoga rada. Papa Ivan Pavao II. u ovome se poglavlju osvrnuo na važnost sakramenta pomirenja za sakrament euharistije, zatim na važnost zajedništva s biskupom i rimskim prvosvećenikom te na važnost ekumenskog puta.

U nastavku rada stavit ćemo naglasak na važnost crkvenog zajedništva kroz sakrament euharistije kojim se papa vodio u svrhu ostvarivanja zajedništva s mladima. Njegovi su brojni susreti s mladima opravdali poveznicu ta dva elementa. Euharistija je sakrament jedinstva i zajedništva i to se očituje u svim njezinim aspektima. Ona je također i sredstvo spasenja. U svemu tome se očituje dimenzija zajedništva na koju nas je Krist uputio na Posljednjoj večeri, kada je ustanovio euharistiju blagujući u zajednici s učenicima. Iz Isusovog primjera jasno je vidljivo da se Crkva i euharistija temelje na zajedništvu. Zajedništvo pretpostavlja *biti zajedno*

²³ Usp. *Isto*.

²⁴ IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia – Crkva Euharistije. Enciklika biskupima, prezbiterima i đakonima te zavjetovanim osobama i svim vjernicima laicima o odnosu euharistije i Crkve*, Zagreb, 2003., 1.5.

²⁵ Usp. *Isto*, 21.27.

na način da postajemo jedno, a ne da smo okupljeni zajedno na istom mjestu. Upravo se zato papa približio mladima kroz euharistiju, koja je središte i vrhunac života Crkve ali i sakramenta svećeništva.

Papa je tako mlade kroz Duh zajedništva kojeg su osjetili na susretima i radosti koja se posljedično rodila u njihovim srcima, usmjerio na prave kršćanske vrijednosti. Možemo reći da su se mladi zahvaljujući susretima s papom odlučili na slavljenje euharistije. Euharistija, kao najviše sakramentalno očitovanje zajedništva u Crkvi, traži da veze zajedništva u sakramentima budu stvarne. Crkveno zajedništvo je vidljivo te se izražava u nizu veza. To svjedoči i dogmatska konstitucija *Lumen Gentium* kada u broju 14 piše: „Potpuno se uključuju u društvo Crkve oni koji, imajući Kristov duh, potpuno primaju njezinu organizaciju i sva sredstva spasenja u njoj ustanovljena i u njezinu se vidljivom ustrojstvu združuju s Kristom koji njom upravlja po Vrhovnom svećeniku i biskupima, naime vezama ispovijedanja vjere, sakramenata i crkvene uprave i zajednice.“²⁶ Crkveno zajedništvo euharistijskog sastanka je zajedništvo s vlastitim biskupom i s rimskim prvosvećenikom. Prema tome, euharistijska žrtva nikada nije slavljeno samo jedne zajednice iako se slavi u određenoj zajednici. Euharistija je sakrament jedinstva i sakrament zajedništva i to s očituje u svim njezinim aspektima.

O euharistiji kao sakramentu jedinstva i sakramentu zajedništva govori i ekleziologija. Crkva je definirana kao sakrament jedinstva jer je puk okupljen u jedinstvu oko Oca, Sina i Duha Svetoga. Ekumensko zajedništvo je jedan od aspekata u kojem se očituje euharistijsko zajedništvo. Iako su se posljednjih desetljeća dogodili pomaci na tom području, ipak zajedništvo u punini nije ostvareno. Težeći prema jedinstvu potrebno je upraviti pogled prema euharistiji koja je najuzvišeniji sakrament jedinstva Božjeg naroda. „Za razliku od svih ostalih sakramenata, otajstvo (zajedništva) tako je savršeno da nas privodi vrhuncu svih dobara: to je krajnji cilj svake ljudske želje, jer tu dolazimo Bogu i Bog nam se pridružuje u najsavršenijem sjedinjenju.“²⁷

Crkva je mjesto na kojem se zajedništvo trajno naviješta i gaji posebno kroz sakrament euharistije. Euharistija postaje temelj za duhovnost i kršćanski život jer u sakramentu proglašava stvarnu Kristovu prisutnost koju zajednica treba nastojati živjeti otkrivajući otajstvo, u zahvalnosti i zajedništvu. Euharistijsko slavlje pretpostavlja da postoji zajedništvo koje treba učvrstiti i usavršiti bez obzira bilo ono vidljivo ili nevidljivo. Vidljivo zajedništvo uključuje

²⁶ Usp. *LG*, br. 14.

²⁷ *Isto*, 34.43-44.

apostolski nauk, sakramente i hijerarhijski red dok potonje podrazumijeva vezu koja nas u Kristu i po Duhu Svetom povezuje s Ocem i među sobom. Duboki odnos tih dvaju „crkvenih zajedništva sastavni je dio Crkve kao sakramenta spasenja.“²⁸

Euharistija kao vrhunac duhovnog života traži da veze zajedništva u sakramentima, osobito u krštenju i svećeničkom redu budu stvarne. Nekrštena osoba ili pak ona koja odbacuje cijelu istinu vjere o euharistijskom otajstvu ne može primiti pričest.

Uzimajući u obzir narav crkvenoga zajedništva i njegova odnosa prema sakramentu euharistije treba podsjetiti da euharistijska žrtva, iako se uvijek slavi u određenoj zajednici, nije nikada slavljena samo te zajednice. Primajući Gospodinovu euharistijsku prisutnost zajednica prima potpuni dar spasenja i pokazuje da je slika i istinska prisutnost jedne svete, katoličke i apostolske Crkve. S obzirom na to da je biskup temelj jedinstva u svojoj posebnoj Crkvi, nezamislivo je da bi se sakrament euharistije kao sakrament jedinstva slavio bez istinskog zajedništva s biskupom. Rimski je biskup kao Petrov nasljednik „trajno i vidljivo počelo i temelj jedinstva kako biskupa tako i mnoštva vjernika, zajedništvo s njim nutarnji je zahtjev slavlja euharistijske žrtve“.²⁹ Stoga „svako valjano euharistijsko slavlje izražava to sveopće jedinstvo s Petrom i cijelom Crkvom“.³⁰

Osobita djelotvornost euharistije u promicanju zajedništva jedan je od razloga važnosti nedjeljne mise. U navedenom se očituje djelotvornost papinih nastojanja u radu s mladima, približavanju mladima i polaganju svih nada u svijet mladih. Njih je potrebno potaknuti na življenje zajedništva na ispravan način održavajući tako trajnost istoga. Zadaća svakog vjernika je čuvanje i promicanje crkvenog zajedništva.

²⁸ *Isto*, 35.44.

²⁹ *Isto*, 39.49.

³⁰ *Isto*, 39.49.

3. PAPA FRANJO I NJEGOVA NASTOJANJA PREMA MLADIMA I OSTVARENJU ZAJEDNIŠTVA

Za temeljitu analizu teme, neophodno je pobliže promotriti biografiju pape Franje, pravog imena Jorge Mario Bergoglio. Rođen je 17. prosinca 1936. godine u Argentini, u obitelji s petero djece. Prije nego što je pristupio novicijatu, diplomirao je kemijsku tehnologiju. U novicijat Družbe Isusove ušao je 11. ožujka 1958. godine. Tijekom svoje obrazovne karijere, Bergoglio je stekao brojne akademske titule:

- Humanističke studije završio je u Čileu.
- Filozofiju je diplomirao u Buenos Airesu 1963. godine.
- Teologiju je studirao u San Miguelu, gdje je završio od 1967. do 1970. godine.

Zaređen je za svećenika 13. prosinca 1969. godine, a 22. travnja 1973. godine položio je svoje doživotne zavjete. Prije svoje biskupske službe predavao je na različitim fakultetima, a nakon ređenja obavljao je funkcije profesora, magistra novaka, rektora, župnika, duhovnika i ispovjednika. Papa Ivan Pavao II. imenovao ga je 20. svibnja 1992. godine za pomoćnog biskupa Buenos Airesa, a biskupski red primio je 27. lipnja 1992. godine.

Postao je nadbiskup koadjutor 3. lipnja 1997. godine te je 28. veljače 1998. godine preuzeo nadbiskupsku službu nakon smrti kardinala Quarracina. Među značajnim karakteristikama pape Franje ističe se njegovo ponašanje kao nadbiskupa: koristio je javni prijevoz umjesto službenih vozila, stanovao je u iznajmljenom stanu umjesto u nadbiskupskoj palači, i stekao je nadimak „kardinal siromašnih“. Izabran je za 266. papu 13. ožujka 2013. godine. On je prvi papa koji je izabrao ime Franjo i također prvi isusovac koji je postao papa.³¹

3.1. „*Christus vivit*“ – *Apostolska pobudnica upućena mladima*

Apostolska pobudnica *Christus vivit* objavljena je 2. travnja 2019. godine. Papa Franjo uputio je ovaj dokument mladima i cijelom Božjem narodu.³² U formi pisma strukturiranog u devet poglavlja, papa započinje analizom aktualne situacije mladih, a zatim poziva na potpuno življenje mladosti kroz duboko prijateljstvo s Kristom. Ova pobudnica nastala je kao rezultat Sinode o mladima, koja se održala u Vatikanu u listopadu 2018. godine. Naslov dokumenta,

³¹ Usp. Biografija pape Franje (13. III. 2013.), u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/biografija-pape-franje/> (4. IX. 2024.)

³² Papa FRANJO, *Christus vivit – Krist živi. Posinodska apostolska pobudnica svetoga oca Franje mladima i cijelome Božjem narodu*, Zagreb, 2019.

Krist živi, sažima ključnu poruku koju papa želi prenijeti: da Krist živi i djeluje u životima mladih.

Kroz poglavlja, papa Franjo upućuje snažne poruke mladima te pruža konkretne smjernice za življenje u skladu s Božjom Riječi, uspješno razlučivanje i odgovor na poziv, kao i za učinkovit pastoral mladih. Pritom, papa osnažuje svoje stavove i preporuke biblijskim primjerima koji služe kao dodatni poticaj i odgovor na eventualne sumnje u mogućnost postizanja nečeg značajnog u životu. U nastavku analiziramo najvažnije naglaske iz pisma.

3.1.1. Što Riječ Božja kaže o mladima?

Prvo poglavlje analizira kako Riječ Božja razumije i tretira mladost, oslanjajući se na primjere iz Staroga i Novoga zavjeta kako bi oslikala vrijednost mladih u vremenskim okvirima kada njihova uloga nije bila značajna. Papa u ovom kontekstu ističe da Isus nije odobravao prezir ili nepravdu prema mladima, koje su odrasli često manifestirali, tretirajući ih kao inferiorne ili podložne despotskom autoritetu. Isus, naprotiv, naglašava: „(...) najveći među vama neka bude kao najmlađi“, čime ukazuje na potrebu za poniznošću i jednakost u odnosima. Biblijski tekst također upućuje na važnost poštovanja starijih osoba, što ukazuje na vrijednost međugeneracijskog poštovanja i uzajamnog uvažavanja.

Pitanje mladosti ne odnosi se isključivo na biološku dob; ono uključuje i duhovni aspekt. Papa primjećuje da je Isus susreo bogatog mladića čiji duh nije bio mlad u istinskom smislu, budući da je bio vezan za materijalna bogatstva i udobnosti. Nasuprot tome, Evanđelje prikazuje nekoliko „spremnih i pozornih“ djevojaka, dok su druge bile „rastresene i uspavane“. Mlade koji su izgubili svoju snagu, Gospodin poziva: „Mladiću, tebi govorim, ustani!“, čime ih ohrabruje da se probude i povrate svoju vitalnost i svrhovitost.

3.1.2. Isus Krist uvijek mlad

Sinoda je potvrdila da mladost predstavlja poticajno razdoblje koje je Isus također proživio. Prema papinoj analizi, Evanđelje nam ne daje dojam da je Isus bio izolirani adolescent. Papa Franjo naglašava da je Isus bio mlad čovjek koji je živio integriran u svoju zajednicu, dijeleći život s obitelji i s ljudima svog sela, te nije bio shvaćen kao stranac ili izolirani pojedinac. Papa Franjo ističe da pastoral mladih treba uvažavati ove aspekte Isusove mladosti kako bi se izbjeglo stvaranje projekata koji izoliraju mlade od njihovih obitelji i društvenog okruženja ili koji ih pretvaraju u izabranu manjinu zaštićenu od negativnih utjecaja. Umjesto toga, potrebno je razvijati projekte koji će mladima pružiti podršku, potaknuti ih na susret s drugima, velikodušno služenje i aktivno sudjelovanje u misiji Crkve.

3.1.3. Crkva je mlada

Sveti Otac se zatim usmjerava na koncept mladosti unutar Crkve i izražava potrebu za molitvom da Gospodin oslobodi Crkvu od tendencija koje teže njenom starenju i ukočenosti, nastojeći je zadržati u prošlim obrascima i praksama. Papa Franjo prepoznaje da, iako religija i Crkva mogu djelovati apstraktno i neprivlačno za mnoge mlade ljude, oni su ipak osjetljivi na Isusov lik kada se predstavlja na način koji je relevantan i privlačan. Stoga, kako bi Crkva mogla privući i angažirati mlade, potrebno je da bude spremna na konkretne promjene i prilagodbe koje uključuju modernizaciju i reformu njenih pristupa i praksi.

3.1.4. Vi ste Božje 'sada'

U trećem poglavlju Apostolske pobudnice *Christus vivit* papa Franjo naglašava da mladi nisu samo budućnost svijeta, već i sadašnjost; stoga je nužno slušati ih i izbjegavati pojednostavljene odgovore i standardizirane recepte. Ističe važnost pozitivnog gledanja na ono što mladi donose te sposobnost identificiranja i otvaranja novih putova tamo gdje drugi vide samo prepreke. Papa također skreće pozornost na različite stvarnosti s kojima se mladi suočavaju. Napominje da je potrebno voditi računa o mladima koji žive u ratnim uvjetima, onima koji su žrtve kriminalnih aktivnosti, trgovine ljudima, ropstva i seksualnog iskorištavanja. Također upozorava na brojne mlade ljude koji su marginalizirani zbog svojih vjerskih, etničkih ili socioekonomskih statusa.

3.1.5. Ideološka kolonizacija

Sveti Otac se također osvrnuo na fenomen ideološke kolonizacije, koji u mnogim siromašnim zemljama nameće zapadni način života kao uvjet za gospodarsku pomoć. Ova praksa, prema njegovim riječima, posebno šteti mladima, jer nametnuti modeli života često nisu u skladu s lokalnim kulturnim i društvenim kontekstima te mogu dovesti do daljnje marginalizacije i socijalne tenzije. Što se tiče seksualnosti, Papa Franjo ističe da je u suvremenom svijetu, koji prekomjerno naglašava seksualnost, postalo izuzetno teško održati zdrav odnos s vlastitim tijelom i uskladiti osjećajne odnose. U takvom okruženju, seksualni moral često postaje izvor nerazumijevanja i distanciranja od Crkve, koja se percipira kao institucija koja sudi i osuđuje. Ova situacija doprinosi osjećaju odbacivanja među mladima koji traže dublje razumijevanje i prihvaćanje svojih osjećaja i identiteta.

3.1.6. Digitalni svijet i mladi migranti

Papa Franjo nadalje u pobudnici posebno ističe značaj digitalne sredine u kontaktu s mladima, ali također upozorava na njezine negativne aspekte. Prema papinim riječima, digitalni prostor može biti područje izolacije, manipulacije, iskorištavanja i nasilja. Ova pojava predstavlja ozbiljan izazov ne samo za mlade ljude, već i za Crkvu i njezine pastire, koji se moraju suočiti s novim izazovima u pastoralnom pristupu. Papa također postavlja pitanje o brojnim mladima koji su izravno uključeni u migracije. U mnogim zemljama koje su odredišta migracija, ovaj fenomen izaziva strah, koji je često potican i iskorištavan u političke svrhe. Ova situacija zahtijeva pažnju i angažman kako bi se osiguralo da se mladima, koji se nalaze u migrantskim uvjetima, pruži odgovarajuća podrška i pomoć.

3.1.7. Veliki navještaj za sve mlade

U četvrtom poglavlju, papa Franjo usmjerava mlade prema ključnom navještanju, koje se sastoji od tri temeljne istine. Prva istina je: Bog te voli. Ova izjava naglašava bezuvjetnu i sveprisutnu Božju ljubav prema svakom pojedincu. Druga istina je: Krist te spašava. Papa objašnjava da je Kristova ljubav snažnija od svih naših nesigurnosti i slabosti, te da pruža spas i pomirenje. Treća istina glasi: On živi. Papa Franjo ističe da ako Krist živi, On može biti prisutan u svakom aspektu života mladih, donoseći svjetlo i nadahnuće u svaki trenutak njihova postojanja i djelovanja.

3.1.8. Putovi mladih

Peto poglavlje Apostolske pobudnice započinje pitanjem o tome kako se mladost može živjeti kada se dopusti da nas obasja i preobrazi veliki navještaj Evanđelja. Papa Franjo ističe da je mladost dar koji možemo ili beskorisno potrošiti ili ga, s zahvalnošću, živjeti u punini. Mladost je vrijeme odlučivanja, i stoga Sveti Otac potiče mlade da se ne prepuste strahovima i nesigurnostima. On naglašava da se najljepši snovi ostvaruju kroz nadu, strpljenje i posvećenost, a ne kroz žurbu. Papa također poziva mlade da ne promatraju život s distance, niti da ga provode pred ekranima, već da se aktivno uključuju u život. „Otjerajte strahove koji vas paraliziraju... živite!“ – poručuje Papa. Osim toga, naglašava važnost prijateljstva s Isusom, koji donosi puninu mladosti i omogućava njen pravi smisao i svrhu.

3.1.9. Mladi s korijenima

Papa Franjo u šestom poglavlju naglašava da budućnost nije moguća bez čvrstih korijena i da prekid između generacija nije koristan. Ističe opasnost manipulacije, gdje neki

pokušavaju iskoristiti mlade ljude kako bi ih učinili vjerodostojnima samo u vezi s njihovim obećanjima. U tom kontekstu, odnosi s starijima postaju ključni. Papa objašnjava da to ne znači da se mladi moraju slagati sa svim stavovima i mišljenjima starijih, već je bitno nastaviti zajednički hod. Važno je njegovanje dijaloga i suradnje među generacijama kako bi se osigurala konstruktivna i harmonična budućnost.

3.1.10. Pastoral mladih

U sedmom poglavlju pobudnice papa Franjo ističe ključnu ulogu mladih u pastoralu i životu Crkve. On naglašava da mladi trebaju imati glavnu ulogu u tom procesu, dok je zadatak Crkve pružiti im vodstvo i podršku, ali i omogućiti im slobodu da istražuju nove putove. Papa ističe da pastoral mladih treba biti fleksibilan i prilagodljiv kako bi učinkovito potpomogao mladima u njihovom susretu s Bogom. Ova fleksibilnost omogućava mladima da prepoznaju i slijede svoje vlastite putove prema duhovnom ispunjenju, te da razviju osobni odnos s Bogom unutar zajednice vjere.

3.1.11. Poziv

Papa Franjo u osmom poglavlju ističe da svaki pojedinac ima jedinstven i divan Božji plan za svoj život. Dva ključna područja koja se ističu u tom planu su osnivanje obitelji i profesionalna karijera. Papa naglašava važnost ulaganja u obitelj unatoč svim teškoćama koje mogu nastati, ističući da je vjerovanje da ništa ne može biti trajno velika zabluda. Potiče mlade da budu revolucionarni i da se usude ići protiv struje kako bi ostvarili svoje ciljeve i ideale. Što se tiče profesionalnog aspekta, papa Franjo upozorava na prijetnju marginalizacije mladih i poziva političke aktere da se angažiraju u borbi protiv nezaposlenosti mladih ljudi. Na kraju poglavlja, papa se osvrće na mogućnost posvećenja Bogu kroz svećeništvo ili redovnički život. Potvrđuje da, ako mladi prepoznaju i slijede Božji poziv, to će njihovom životu dati puninu i smisao.

Papina nastojanja prema mladima, ali i sva druga, prepoznata su već u prvoj godini njegovog pontifikata kada ga magazin „Time“ proglašava *osobom godine*, zatim „Institut Treće tisućljeće“ europskog parlamenta proglašava ga *kommunikatorom godine*, a u Kini je ubrojen među 10 osoba koje su obilježile 2013. godinu.³³

³³ Usp. Jerko VALKOVIĆ, Papa Franjo i novi oblici komunikacije u naviještanju radosti evanđelja, u: *Riječki teološki časopis*, 45 (2015.) 1, 19-42, ovdje 21.

3.2. *Papa potiče na razlučivanje*

Papa Franjo naglašava da u procesu razlučivanja srce igra ključnu ulogu u otkrivanju Božje volje i da je ključno naučiti razumjeti njegov jezik. Naš svakodnevni život ispunjen je neprekidnim donošenjem odluka, od trivijalnih, poput odabira između čokolade s lješnjacima ili jagodama, do složenijih i značajnijih odluka kao što su izbor prebivališta nakon završetka studija ili odluka o bračnom partneru. Dok je donošenje odluka o kupnji čokolade relativno jednostavno i brzo, odluke koje oblikuju naš život zahtijevaju detaljnu analizu, razgovor s bliskim osobama na čije živote te odluke mogu utjecati, te savjete neutralnih trećih strana koji mogu pružiti korisne uvide. Ovaj proces također zahtijeva značajnu količinu vremena, strpljenja i, iznad svega, molitve, kako bismo donijeli ispravnu odluku koja će oblikovati naš budući život.

Papa Franjo prepoznaje važnost i težinu konkretnih životnih odluka, te je stoga odlučio fokusirati svoje kateheze na razlučivanje i njegovu važnost. Od kolovoza 2022. do siječnja 2023. godine papa je kroz 14 kateheza na redovitim audijencijama obradio temu osobnog razlučivanja. On je jasno izrazio želju za „Crkvom koja razlučuje“, ističući potrebu za individualnim pristupom u donošenju odluka. Ove kateheze, koje su objavljene u knjizi *Naučiti jezik srca*, nude smjernice i upute za ispravno i hrabro donošenje važnih životnih odluka. U svrhu izrade ovog rada, izdvojit ćemo naslove 14 kateheza koje Papa nudi kao pomoć u procesu donošenja odluka:

1. Što znači razlučivati?
2. Primjer Ignacija Loyolskog
3. Elementi razlučivanja: Prisnost s Gospodinom
4. Elementi razlučivanja: Poznavanje samih sebe
5. Elementi razlučivanja: Želja
6. Elementi razlučivanja: Knjiga vlastitog života
7. Građa za razlučivanje: Duhovna suhoća
8. Zašto prolazimo kroz duhovnu suhoću?
9. Utjeha
10. Istinska utjeha
11. Potvrda dobrog izbora
12. Budnost
13. Pomoći u razlučivanju

14. Duhovno praćenje.³⁴

Na samom kraju papa podsjeća na prisodobu o Dobrom pastiru i riječi „Ovce slušaju njegov glas. On ovce svoje zove imenom pa ih izvodi“.³⁵ Evanđelje u nastavku govori da postoje i drugi glasovi koje ne treba slijediti: glasovi tuđinaca, kradljivaca i razbojnika. Svi ti različiti glasovi odzvanjaju u nama i potrebno je razlučivanje kako bismo mogli spoznati koji je glas dobar a koji zao. Dobri i zločesti glas koriste različite jezike, a papa ističe 4 pravila za razlikovanje dobrog, Božjeg glasa od zlog glasa:

1. Bog ne prisiljava.
2. Bog govori u sadašnjosti,
3. Bog smjera na dobro,
4. Bog poziva na otvorenost.³⁶

3.3. Euharistija – put služenja, dijeljenja i darivanja

Na početku rada razmotreni su osnovni aspekti euharistije, uključujući njezinu uspostavu i značenje izraza "euharistija". U ovom dijelu usredotočit ćemo se na papino shvaćanje euharistije, odnos mladih prema ovom sakramentu i njezinu važnost za svakodnevni život. U svojoj propovijedi na svetoj misi Tijelova, koja je održana u rimskoj bazilici svetog Ivana Lateranskog u lipnju 2013. godine, papa Franjo pruža duboko i inspirativno tumačenje euharistije, ističući njenu ulogu u služenju, dijeljenju i darivanju te ukazujući na plodove takvog ponašanja. Papa Franjo je euharistiju opisao kao „sakrament zajedništva“ koji nas oslobađa od individualizma i poziva nas da zajedno, u vjeri, nasljedujemo Krista. On ističe važnost pitanja: kako živimo euharistiju? Da li je živimo anonimno, ili kao istinsko zajedništvo s Gospodinom i s našom braćom i sestrama za istim stolom?³⁷

U svojoj propovijedi papa Franjo se oslanja na ulomak iz Lukinog evanđelja koji opisuje čudesno umnažanje kruha i ribe. Osvrćući se na mnoštvo koje slijedi Isusa, Papa naglašava da slušanje Isusa znači pretvoriti vlastiti život u dar. Mnoštvo iz evanđelja sluša Isusa jer On govori s istinom i autoritetom Božje ljubavi. Papa Franjo postavlja pitanje: Kako ja slijedim Isusa? On ističe da otajstvo euharistije uključuje tiho govorenje Isusa koje nas podsjeća da nasljedovanje

³⁴ Papa FRANJO, *Naučiti jezik srca*, Split, 2023., 143.

³⁵ Usp. *Iv* 10, 3.

³⁶ Papa FRANJO, *Naučiti jezik srca*, 132-133.

³⁷ Usp. Papa Franjo o Euharistiji (2. VI. 2013.), u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/euharistija-je-sakrament-zajednistva-koji-nas-izvodi-iz-individualizma/> (4. IX. 2024.)

Krista podrazumijeva izlazak iz sebe samoga i darivanje vlastitog života Njemu i drugima. Papa također naglašava reakciju apostola na Isusovu uputu da nahrane mnoštvo.³⁸ Umjesto da se posvete potrebama ljudi, apostoli predlažu da se mnoštvo otpusti. Papa Franjo koristi ovaj primjer kako bi ilustrirao koliko često kršćani ne odgovaraju na stvarne potrebe drugih, već ih često „otпустimo“ s pobožnim frazama poput: „Neka ti Bog bude na pomoći!“ ili „Sretno, ako se više ne vidimo“.

Kroz ove misli, Papa Franjo naglašava kako euharistija poziva na aktivno služenje i zajedništvo, upućujući vjernike na dublje razmišljanje o vlastitom odnosu prema euharistiji i njenoj primjeni u svakodnevnom životu.

Isus predlaže radikalno rješenje koje iznenađuje učenike: „Nahranite ih vi“, iako je na raspolaganju bilo samo pet kruhova i dvije ribe. Ova situacija rezultira trenutkom istinskog zajedništva, što papa Franjo naglašava. On ističe da smo večeras i mi za stolom Gospodnjim, za stolom euharistije, gdje Krist ponovno daruje svoje tijelo i uprisutnjuje jedinstvenu žrtvu Križa. Kroz slušanje Njegove riječi i primanje Njegovog tijela i krvi, mi se transformiramo iz mnoštva u zajednicu, iz anonimnosti u zajedništvo – kako je ustvrdio Sveti Otac. Na pitanje o podrijetlu umnažanja kruha, Papa upućuje na Isusov poziv učenicima: „Dajte im vi jesti...“³⁹. To je poziv na darivanje i dijeljenje, što je ključna riječ i u Crkvi i u civilnom društvu. Solidarnost je stav koji treba zauzeti, staviti na raspolaganje Bogu ono što imamo, svoje skromne resurse, jer jedino u darivanju naš život postaje plodan i bogat. Papa primjećuje da svjetovni duh nerado prihvaća ideju solidarnosti.

Papa Franjo nadalje naglašava da nam Gospodin ponovno daruje kruh koji je Njegovo tijelo, da je On sam dar. U euharistiji doživljavamo Božju neiscrpnu solidarnost s čovječanstvom. Bog, ulazeći u tamu smrti kroz žrtvu Križa, daruje nam život koji pobjeđuje zlo, sebičnost i smrt – kako je istaknuo papa. On dodaje da nas euharistija vodi putem služenja, dijeljenja i darivanja; ono malo što imamo, ako se dijeli, postaje bogatstvo, jer Božja moć i ljubav ulaze u naše siromaštvo i preobražavaju ga.

U jednoj drugoj propovijedi, održanoj povodom proslave Tijelova u Bazilici sv. Petra u lipnju 2021. godine, Papa je govorio o preobražavanju kroz euharistiju, naglašavajući da euharistija preobražava svijet u onoj mjeri u kojoj smo spremni dopustiti preobražaj. On je

³⁸ Usp. Lk 9, 10-17.

³⁹ Papa Franjo o Euharistiji (2. VI. 2013.), u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/euharistija-je-sakrament-zajednistva-koji-nas-izvodi-iz-individualizma/> (4. IX. 2024.)

potaknuo na proširenje svojih srca i napuštanje ograničenja vlastitog ega u korist širokog prostora začuđenosti i bogopoklonstva.⁴⁰ Papa je izrazio zabrinutost zbog nedostatka bogopoklonstva u svakodnevnom životu, ističući da „ako zadivljenost i bogopoklonstvo nedostaju, onda nema staze koja vodi do Gospodina“⁴¹

3.4. *Živjeti radost Evanđelja – Madeleine Delbr el*

Madeleine Delbr el je u svojim dvadesetim godinama doživjela duboko iskustvo Božje prisutnosti, što ju je nadahnulo da posveti cijeli svoj život Gospodinu. Ona je odluila živjeti u zajednici s ljudima koji žive na marginama društva, slijedeći što je opisivala kao „duhovnost bicikla“. U jednom od svojih spisa, koje je papa Franjo citirao, Delbr el objašnjava ovu duhovnost: „Da bismo bili s Tobom na Tvojem putu, trebamo ići, čak i kad nas naša lijenost moli da ostanemo. Ti si nas izabrao da budemo u nekoj  udnoj ravnoteži, ravnoteži koja se može uspostaviti i odr zati samo u pokretu, samo u zanosu. Pomalo kao bicikl, koji se ne drži uspravno ako se ne kreće... Uspravno možemo stajati jedino idući naprijed, krećući se, u zanosu milosrda.“ Delbr el je bila duboko pogođena vapajem siromaha, osjećajući potrebu da živi Božju ljubav do kraja. Papa je istaknuo da je ona vjerovala kako treba „prenositi Božje ime onima koji ga još nisu pronašli“, i dodao: „U tom duhu, okrenuta nemirima svijeta i vapaju siromaha, Madeleine se osjeala pozvanom živjeti Isusovu ljubav potpuno i doslovno... kako bi se, ljubeći ga bez rezerve i dopuštajući da bude ljubljena do kraja, dvije velike zapovijedi ljubavi utjelovile u nama i postale jedno.“⁴²

Prema Papinim riječima, Madeleine Delbr el nas uči da evangeliziranjem drugih zapravo evangeliziramo i sami sebe. On naglašava: „Gledajući tu svjedokinju evanđelja, i mi ućimo da je u svakoj osobnoj ili dru stvenoj situaciji i prilici Gospodin prisutan i poziva nas da živimo u svojem vremenu, da sudjelujemo u životu drugih, da se miješamo u radosti i boli svijeta. Posebno nas uči da nam i sekularizirane sredine pomažu za obraćenje, jer kontakti s nevjernicima potiu vjernika na stalno preispitivanje njegova naćina vjerovanja.“ Papa Franjo završava poruku rijećima: „Neka nas Madeleine Delbr el naući živjeti tu vjeru 'u pokretu', u naviještanju evanđelja i u ljubavi.“⁴³

⁴⁰ Usp. Papa Franjo: Euharistija preobražava svijet do razine do koje sami dopuštamo biti preobra eni (7. VI. 2021.), u: <https://www.bitno.net/vjera/duhovnost/papa-franjo-euharistija-preobrazava-svijet-do-razine-do-koje-sami-dopustamo-biti-preobrazeni/> (4. IX. 2024.)

⁴¹ Usp. *Isto*.

⁴² Papa Franjo: Budite zanosni navjestitelji Evanđelja (8. XI. 2023.), u: <https://www.vaticannews.va/hr/papa/news/2023-11/papa-franjo-opca-audijencija-08-studenoga-2023-zanos-evandjelje.html> (4. IX. 2024.)

⁴³ Usp. *Isto*.

Citat iz Evandjelja, „Tko hoće život svoj spasiti, izgubit će ga, a tko izgubi život svoj poradi mene, taj će ga spasiti“, dodatno naglašava ključnu poruku o žrtvi i istinskom pronalaženju života kroz predanje Kristu.⁴⁴ U ovom paradoksu sadržano je osnovno načelo koje Bog upisuje u ljudsku prirodu stvorenu u Kristu: načelo koje ističe da samo ljubav daje životu smisao i sreću. Papa Franjo, u svojoj knjizi *Želim ti sreću*, predlaže 15 koraka ka postizanju sreće. Njegov cilj je usmjeriti svakog pojedinca na ispravan put prema stvaranju i življenju sreće u svakodnevnom životu. Papine riječi u knjizi predstavljaju konkretan vodič prema istinskoj sreći, koja ne ignorira životne poteškoće, već se suočava s njima i prevladava ih kroz vjeru i nadu. Papa ističe: „Nije Bog greškom poželio naše živote. Naprotiv, stvorio nas je jer želi da budemo sretni.“⁴⁵

Sreća nas oblikuje, ali je njezino postizanje često složeno. Iako često kažemo da sreću čine sitnice i male stvari, ove sitnice često ne primjećujemo, uzimamo ih zdravo za gotovo i ne doživljavamo ih u punoj mjeri. Da bismo naučili primijetiti i živjeti sreću, papa iznosi 15 koraka prema sreći:

- Čitaj svoju nutrinu. Papa naglašava da je naš život dragocjena knjiga koja nam je dana, i da se u toj knjizi nalazi ono što bezuspješno tražimo drugdje.
- Sjeti se da si jedinstven. „Svaki od nas je jedinstven i svi smo na svijetu kako bismo se osjećali ljubljenima u svojoj jedinstvenosti te kako bismo ljubili druge na način koji nitko osim nas ne može“, navodi papa.⁴⁶
- Pokaži svoju ljepotu. Papa usmjerava pažnju na ljepotu koja je vječna i neprolazna, jer je odraz Božje ljepote: naš Bog je neodvojivo dobar, istinit i lijep. Ljepota je jedan od povlaštenih puteva putem kojih možemo doći do Boga.
- Nauči se smijati samom sebi. Papa savjetuje da se povremeno pogledamo u ogledalo i nasmijemo sami sebi, što može pridonijeti unutarnjem miru i radosti.
- Proživljavaj zdravi nemir. Papa potiče otvorenost i hrabrost u svojim željama i namjerama. Zdravi nemir definira kao onaj koji nas potiče da stalno napredujemo i rastemo.
- Nauči opraštati. Papa Franjo naglašava da nitko nije bezgrešan i da svi trebamo milost. Ističe da je Bog taj koji uvijek prvi pruža oprost te poziva sve da slijede Božji primjer i nauče opraštati drugima.

⁴⁴ Usp. *Lk*, 9, 24.

⁴⁵ Papa FRANJO, *Želim ti sreću*, Split, 2023.

⁴⁶ Usp. *Isto*.

- Nauči iščitavati žalost. Žalost ne treba percipirati samo kao negativno iskustvo koje treba izbjegavati; ona može služiti kao važan signal za introspekciju i promjenu. Papa potiče da žalost promatramo kao upozorenje koje nam može pomoći u razumijevanju dubljih emocionalnih i duhovnih potreba.
- Sanjaj velike snove. Gospodin ne želi da se ograničavamo na osnovne potrebe, već nas potiče da hrabro i radosno težimo visokim idealima i velikim ciljevima. Papa nas ohrabruje da slijedimo svoje ambicije i ne bojimo se težiti visokom.
- Ne slušaj prodavače iluzija. Papa upozorava da je važno razlikovati sanjanje od gajenja iluzija. Ističe da smo stvoreni za autentičnu radost i ispunjenje, a ne za prividne ili nerealne snove koje nam prodaju „prodavači iluzija“.
- Budi revolucionar, idi protiv struje. Papa Franjo poziva na hrabrost da preuzmemo kontrolu nad vlastitim životima i ne zadovoljavamo se trenutnim kulturnim normama koje se često usredotočuju na površne užitke. On potiče na hrabrost da idemo protiv struje i stvaramo vlastiti put prema sreći.
- Riskiraj makar pogriješio. Pozivajući na aktivan i hrabar pristup životu, papa nas ohrabruje da preuzmemo rizike i živimo autentično umjesto da se skrivamo u sigurnim zonama. On naglašava važnost konkretne akcije i suočavanja s izazovima.
- Hodi s drugima. Papa Franjo naglašava vrijednost zajedništva i prijateljstva, podsjećajući da je život u zajednici s drugima puno bogatiji. On nas podsjeća da uvijek imamo podršku i pomoć drugih kada naiđemo na poteškoće.
- Živi besplatnost. U svojim odnosima, papa potiče da ne tražimo materijalne koristi već da radosno darujemo i primamo bez očekivanja. Ova besplatnost, koju je Isus istaknuo riječima „Besplatno primiste, besplatno dajte!“, ključna je za ispunjen i smiren život.
- Gledaj onkraj mraka. Papa Franjo nas potiče da ne dopustimo da nas strah i tamne misli zarobe. Umjesto toga, trebamo podignuti pogled i tražiti svjetlost i nadu čak i u teškim vremenima.
- Sjeti se da si određen za ono najbolje. Bog nam želi najbolje i poziva nas da tražimo istinsku sreću i obnovu radosti. Papa nas ohrabruje da živimo s radošću poput Isusa – potpuno i nesebično, svjesni da smo stvoreni za veliko i dobro.

Papa Franjo kroz ove korake nastoji pomoći ljudima da prepoznaju i cijene sreću u svakodnevnom životu, unatoč izazovima i poteškoćama koje mogu naići.

4. KAKO DANAS MLADI ŽIVE ZAJEDNIŠTVO

U dosadašnjem radu razmatrali smo važnost zajedništva i njegovih aspekata. U ovom poglavlju fokusirat ćemo se na aktualne prilike i izazove koje se odnose na mlade ljude. Oni su suvremeni apostoli koji, poput svojih prethodnika, trebaju crpiti snagu i hrabrost iz primjera apostola koji su pratili Isusa tijekom njegovog zemaljskog života. Analizirajući tekstove koji se bave apostolima, uviđamo da su i oni prolazili kroz uspone i padove, trenutke vjere i nevjere, kao i različite krize. Unatoč svim izazovima, apostoli su ostajali uz Isusa i nastojali su otvoriti svoja srca kako bi ih On poučavao i vodio prema Istini.

Slična dinamika prisutna je i kod današnjih mladih. Oni se suočavaju s različitim uspjesima i neuspjesima, prolaze kroz faze vjere i nevjere te se susreću s različitim krizama. Međutim, ključna razlika je što mladi ljudi danas nemaju fizički prisutnog Isusa. Ponekad ga traže na pogrešnim mjestima i nastoje razviti svoj odnos s Njim na neadekvatan ili čak nezreo način. Ipak, važno je napomenuti da su apostoli, unatoč svim nedaćama, uvijek ostajali zajedno. Ova povezanost bila je očita čak i nakon Isusove muke, kada su bili u potpunom neznanju o svojoj budućnosti. Primjer apostola koji su ostali u gornjoj sobi i molili se, iščekujući buduće događaje, treba služiti kao poticaj današnjim mladima da cijene strpljenje, ustrajnost u molitvi i važnost davanja vremena svim procesima.

Današnji mladi ostvaruju zajedništvo kroz različite oblike aktivnosti, kao što su redovita prisutnost na svetim misama, sudjelovanje u sakramentalnom životu (kao što su redovita pričest i ispovijed), sudjelovanje u pučkim pobožnostima (poput klanjanja, molitve krunice, pobožnosti križnog puta), aktivnostima u različitim zajednicama, volontiranju i sudjelovanju na vjerskim događajima poput koncerata, duhovnih obnova, mladifesta i Svjetskog dana mladih. Ovi doprinosi oblikuju njihov svakodnevni život i odnose.

S druge strane, postoji i drugačija slika prisutna u društvu. Neki ljudi ne žele živjeti u zajedništvu s Crkvom i ne prihvaćaju njezine strukture, ali prihvaćaju Boga na način koji im odgovara i prakticiraju svoje vjerovanje na alternativne načine. Ovaj fenomen uključuje postojanje različitih zajednica izvan Crkve koje imaju svoje specifične nauke i pristupe. Mnogi mladi ljudi se priklanjaju tim zajednicama jer nude manja očekivanja i odgovornosti, što može činiti život jednostavnijim za one koji traže alternativne oblike zajedništva.

4.1. Moderni stav „Bog da, Crkva ne“

Razvoj tehnologije postavlja pred svakog pojedinca kompleksan izazov, unatoč prethodnim izazovima inherentnim ljudskom postojanju. Svaka osoba dobiva jedinstvenu priliku da proživi svoj život, a način na koji će iskoristiti tu priliku ovisi isključivo o njezinim odlukama i izborima. Čovjek je stvoren na sliku Božju; Bog je stvorio čovjeka iz ljubavi i darovao mu slobodu. Ova sloboda omogućuje pojedincima da donose odluke, vrše izbore i djeluju prema vlastitim uvjerenjima, a za te odluke i postupke odgovorni su isključivo oni koji ih donose. Bog je čovjeka pozvao na zajedništvo s Njim, a ta pozivnica ostavlja čovjeku potpunu slobodu da odluči hoće li prihvatiti tu pozivnicu ili ne.⁴⁷ Tijekom povijesti, društvene, religijske i političke okolnosti su se značajno mijenjale, s različitim karakteristikama i vladarima koji su donosili odluke i zakone koje su smatrali ispravnim. Kada iz današnje perspektive analiziramo prošlost, postaje očito da nisu svi povijesni periodi ili vladari bili pravedni.

Danas se suočavamo s velikim krizama u religijskom, društvenom i političkom kontekstu. Iako je razvoj tehnologije donio brojne koristi, on je također imao negativne posljedice. Čovjekova sloboda omogućuje donošenje odluka koje nisu uvijek dobre ili pravedne. Današnji pojedinci često imaju poteškoća s prihvaćanjem tradicije, koja je ključni stup naše vjere. Kršćanska vjera temelji se na tradiciji koja datira iz prvog stoljeća, u vrijeme kada je Isus Krist hodao Zemljom. Kršćanstvo je osnovao Isus Krist s ciljem spasenja ljudskog roda i uspostave zajedništva s Ocem. Ovaj projekt, nadahnut ljubavlju Oca i Sina, usmjeren je na oslobađanje čovjeka od zla i grijeha.

Isusov život i djelo nisu uvijek bili jedinstveno shvaćeni, a kroz povijest smo svjedoci različitih hereza. Neki su osporavali Isusovu božansku prirodu, dok su drugi negirali njegovo ljudstvo i ulogu u Božjem planu spasenja. Tijekom svog života, Isus je često bio u sukobu s političkim i religijskim autoritetima koji su se protivili njegovom učenju. Posebno su se isticali farizeji i pismoznanci, koji su imali teškoće prihvatiti Isusovo naviještanje Božjeg kraljevstva i njegovo predstavljanje kao Sina Božjeg. Smatrali su da će Isusova smrt dovesti do prestanka ideje o Božjem kraljevstvu.

U početku kršćanstva razvoj vjere i njezino širenje nisu bili predviđeni, osobito u kontekstu apostola i njihovih aktivnosti u ime Isusa Krista. Nakon Kristove smrti i uskrsnuća, kršćanstvo je brzo raslo. Apostoli su predano propovijedali Radosnu vijest, ozdravljali bolesne,

⁴⁷ Usp. *Post* 1, 26-27.

opraštali grijeha i djelovali u Božje ime, dok su svojim životom svjedočili vjeru koju su propovijedali. Na taj način su privukli mnoge ljude čija su se srca otvarala za Božju poruku. Ipak, Crkva nije bila lišena kriza; naprotiv, često se suočavala s izazovima i još uvijek ih prolazi.

Danas, vjerski pejzaž uključuje mnogo religija, svaka sa svojim specifičnim naukom. Kršćanstvo ostaje jedna od najzastupljenijih religija, ali postoje pitanja o njegovoj budućnosti i mogućim značajnim promjenama. Tradicionalnost Crkve često se doživljava kao prepreka, osobito među mladima koji su u procesu samoidentifikacije i prihvaćanja sebe. Kada se mladi upoznaju s naukom Crkve, često se suočavaju s brojnim pitanjima i ponekad su nezadovoljni odgovorima koje dobivaju. Crkva se oslanja na Sveto pismo i tradicionalne istine vjere kako bi odgovorila na aktualne izazove.

Jedan od ključnih problema s kojima se Crkva suočava danas je sve veći odlazak mladih. Iako postoje brojne prilike za služenje i angažman unutar Crkve, postoje i krize identiteta, poziva i odaziva među mladima. Na ove krize utječe mnoštvo faktora, među kojima je razvoj moderne tehnologije, posebno interneta kao jednog od najznačajnijih. Internet, kao platforma koja nudi ogromne količine informacija, često nesigurnih i neprovjerenih, predstavlja ozbiljan izazov. Iako internet olakšava pristup informacijama i komunikaciju, također omogućava širenje neprovjerenih sadržaja i ideja. Svako može osnovati novu religiju ili duhovni pokret, koristeći internet za širenje svojih ideja. Ovo je značajna opasnost u današnjem društvu jer omogućuje proliferaciju ideja koje nisu podložne temeljitoj provjeri i mogu dovesti do zabluda.

U tom kontekstu, internet ne samo da pruža platformu za širenje religijskih ideja, već i potencijalno pogoršava krize u identitetu i vjeri među mladima. Ova situacija zahtijeva pažljivo razmatranje i odgovor kako bi se očuvala istina vjere i pomoglo mladima da se orijentiraju u složenom svijetu informacija i vjerovanja.

4.2. Argumentacija modernog stava „Bog da, Crkva ne“

Jedan od najmodernijih i najrasprostranjenijih stavova među mladima jest: „Bog da, Crkvu ne“. Mnogi mladi prihvaćaju vjeru u Boga, no smatraju Crkvu nepotrebnom ili problematičnom. Ovaj stav često rezultira krizom sakramenata; primjerice, sve je češće da se brakovi sklapaju građanski umjesto crkveno, a roditelji često odgađaju krštenje svoje djece, smatrajući da bi djeca trebala donijeti odluku o krštenju kada odrastu. S druge strane, mnogi pristupaju sakramentima iz pogrešnih razloga, poput zadovoljavanja očekivanja drugih ili ispunjavanja uvjeta za kumovanje, budući da Crkva zahtijeva da kum bude osoba koja je već primila sakramente. Osobe koje odbacuju Crkvu često ne razumiju dovoljno Sveto pismo niti

nauk Katoličke Crkve. Ovaj problem prisutan je čak i među vjernicima koji prihvaćaju Boga i Crkvu, što dovodi do nemogućnosti komunikacije i argumentacije o ideji da je Crkvu zamislio, želio i osnovao Bog. Crkva se suočava s ovim izazovom, koji je bio predmet rasprava na crkvenim saborima, uključujući i Drugi vatikanski koncil.

Godine 1985. Međunarodna teološka komisija ističe da je pitanje o osnivanju Crkve djelovanjem Isusa Krista prepoznato u nekatoličkim krugovima, ali tek je nakon Koncila ušlo u katoličku teologiju, često jednostranim prisvajanjem i snažnim učinkom postavki o povijesnom Isusu. Komisija je objavila tekst koji kroz deset točaka argumentira prisutnost ideje Crkve u Božjem naumu. Faze i razvoj u procesu osnivanja Crkve mogu se sažeti na sljedeći način:

- Starozavjetna obećanja: Obećanja upućena Božjem narodu u Starom zavjetu, koja su uključena u Isusovu propovijed i zadržavaju svoju spasenjsku snagu.
- Isusov univerzalni poziv: Isusov poziv svim ljudima na obraćenje i vjeru u njega.
- Uspostava dvanaestorice: Izbor dvanaestorice apostola kao znaka buduće obnovljene zajednice Izraela.
- Imenovanje Petra: Određivanje Šimuna Petru kao ključne figure među učenicima i njegova posebna zadaća.
- Odbacivanje Isusa od strane Izraela: Raskol između židovskog naroda i Isusovih učenika nakon odbacivanja Isusa.
- Isusovo poslanje: Ustanovljenje Euharistije i Isusova smrt, koja je slobodno prihvaćena, kao način nastavka propovijedanja Božjeg kraljevstva koje se sastoji u daru života svima ljudima.
- Uskrsnuće i ponovna uspostava zajednice: Nakon uskrsnuća, obnovljena zajednica između Isusa i njegovih učenika te njihovo uvođenje u pravi crkveni život.
- Slanje Duha Svetoga: Odlazak Duha Svetoga koji čini Crkvu Božjim stvorenjem.
- Poslanje među pogane: Poslanje učenika prema poganima i izgradnja Crkve među njima.
- Raskid s judaizmom: Definitivni raskid između „pravog Izraela“ i judaizma.

Nijedna od tih etapa, ako se izdvoji, ne može činiti cjelinu, ali sve objedinjene jasno pokazuju da ustanovljenje Crkve treba shvatiti kao povijesni proces, kao rađanje Crkve unutar povijesti objave.

4.3. Biti kršćani s punim radnim vremenom

Trenutno stanje u životu Crkve ukazuje na nedovoljnu integraciju vjernika laika u svjedočanstvo autentične vjere.⁴⁸ Ova situacija je obilježena težnjom za osobnim slobodama koje na specifičan način dovode u pitanje dosljednost kršćanskog identiteta. U kontekstu poziva pape Franje na reformu kršćanskog života i obnovu misijske duhovnosti među pastoralnim djelatnicima, većina vjernika laika nastavlja izbjegavati obaveze povezane s apostolatom, prvenstveno zbog želje za očuvanjem slobodnog vremena.

Analizom duhovnog života vjernika laika, uočava se pobožnost koja pruža osobnu utjehu, ali nedostaje stvarna interakcija s drugima. Kao posljedica toga, umjesto očekivane otvorenosti i entuzijazma u evangelizaciji, prisutan je izraziti individualizam, kriza identiteta i smanjenje vjerskog žara. Papa Franjo identificira uzrok vjerskog relativizma i privatizacije vjere vjernika laika kroz pojmove egoistične mlitavosti i sterilnog pesimizma. On smatra da mnogi laici ne percipiraju svoju službu kao trajni poziv s odgovornošću prema drugima, već se usredotočuju na očuvanje vlastitog slobodnog vremena, u kojem nastoje ostvarivati osobne interese. Na evangelizacijski zadatak gledaju kao na „opasan otrov“⁴⁹, umjesto da ga percipiraju kao radostan odgovor na Božju ljubav, koja okuplja zajednicu na misijsko poslanje i omogućuje osobni i zajednički rast.

Usprkos razočaranju sa stvarnošću, Crkvom ili vlastitim životom, vjernici laici često su skloni upasti u stanje beznada i pesimizma, iako su pozvani biti „sol zemlje i svjetlo svijeta“ (Mt 5,13-16). U tom kontekstu, papa Franjo, citirajući kardinala J. Ratzingera, oštro kritizira „bezlični pragmatizam svakodnevnog života Crkve“, koji može dovesti do slabosti vjere i njenog opadanja u stanje sve većeg jadnosti. Ovaj fenomen opisuje kao „psihologiju groba“, koja kršćane pretvara u „mumije iz muzeja“⁵⁰, gdje vjera postaje samo predmet razgledavanja, a ne žive realnosti.

Papa Franjo međutim ne generalizira ovaj problem, već ističe primjer kršćana koji, vođeni Božjom ljubavlju, nesebično daruju svoje živote i vrijeme u službi i brizi za druge. On

⁴⁸ Usp. Branko MURIĆ, Narod Božji kao nositelj navještaja Crkve, u: *Diaconvesia*, 22 (2014.) 4, 469-495, ovdje 475.

⁴⁹ Usp. Papa FRANJO, *Evangelii Gaudium – Radost Evanđelja. Apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu* (24.XI. 2013.), Zagreb, 2015. br. 81.68.

⁵⁰ *Isto*, br. 83.69, bilj. 63. Joseph RATZINGER, *Današnja situacija vjere i teologije*. Predavanje na susretu s predsjednicima biskupskih komisija za nauk vjere iz Latinske Amerike, održanom u Guadalajri u Meksiku 1996. Objavljeno u *L Osservatore Romano* 1. studenoga 1996.; citirano u: PETA OPĆA KONFERENCIJA BISKUPA LATINSKE AMERIKE I KARIBA, *Dokument iz Aparecide* (29. lipnja 2007.), 12.

se zahvaljuje za svjedočanstvo onih kršćana koji s radošću prinose svoj život i vrijeme, te ističe kako to svjedočanstvo pruža utjehu i potporu u njegovoj osobnoj težnji da nadvlada egoizam i intenzivnije se posveti svojoj zadaći. Papa naglašava da biti istinski kršćanin znači slijediti Isusa na način koji nadmašuje osobni egoizam, strah i pesimizam, te prihvatiti križ koji vodi u novi život i radost.

Prema Papinom shvaćanju, evangelizacijsko poslanje i svjedočenje vjerskog života vjernika laika nemaju radno vrijeme; oni trebaju biti prisutni uvijek i svugdje. Ovo poslanje počinje u obitelji, koja je „kućna Crkva“ (*Ecclesia domestica*),⁵¹ nastavlja se na radnom mjestu, u župi, te kroz angažman u različitim crkvenim pokretima i udrugama. Posebno se očituje u ustrajnosti svakodnevnog činjenja duhovnih i tjelesnih djela milosrđa, koja budi nadu u postojanje dobra, pravednosti, vjernosti i ljubavi, te potvrđuje vjeru u Božju opstojnost i vječni život.⁵²

⁵¹ Usp. Papa FRANJO, *Evangelii Gaudium – Radost Evanđelja*, br. 83.69.

⁵² Usp. *Isto*, br. 76.65.

ZAKLJUČAK

U dubokom promišljanju o ulozi i izazovima rada s mladima u Crkvi, misli pape Ivana Pavla II. i pape Franje nude nam bogatu i kompleksnu perspektivu koja objedinjuje teološke, pastoralne i sociokulturne dimenzije. Ova promišljanja usmjeravaju nas prema dubljem razumijevanju kako euharistijsko zajedništvo može oblikovati i transformirati iskustvo mladih, kao i kako mladi mogu obogatiti i obnavljati živu Crkvu kroz svoje vlastito iskustvo i angažman.

Papa Ivan Pavao II. iznio je značajan naglasak na važnosti mladih u Crkvi kao nositelja budućnosti i kao aktivnih sudionika u življenju kršćanske vjere. U svojoj Apostolskoj pobudnici *Christifideles Laici* i drugim dokumentima, papa Ivan Pavao II. osvrnuo se na ključnu ulogu mladih u evangelizaciji i u životu Crkve, naglašavajući njihovu sposobnost da donesu novu energiju i perspektive koje su nužne za obnovu i rast Crkve. On je vidio mlade kao ključne dionike u izgradnji Božjeg Kraljevstva na Zemlji, naglašavajući da njihova uloga nije samo u primanju pouke, već i u aktivnom doprinosu i oblikovanju crkvenog života. Papa je poticao mlade na hrabrost, odlučnost i ustrajnost u vjeri, ukazujući na to da su oni pozvani biti svjetlo svijeta i sol zemlja, koji će svojim životom i djelovanjem svjedočiti Kristovu ljubav i prisutnost.

S druge strane, papa Franjo kroz svoje papinstvo pruža dublje i često praktičnije uvide u dinamiku odnosa između mladih i Crkve, kao i važnost euharistijskog zajedništva. U svojoj Apostolskoj pobudnici *Christus vivit* papa Franjo ističe da su mladi ne samo budućnost, već i sadašnjost Crkve te ih poziva da se u potpunosti uključe u život zajednice. On prepoznaje da su mladi često suočeni s izazovima i krizama koje zahtijevaju osjetljiv i prilagođen pastoralni pristup u Crkvi. Papa Franjo naglašava potrebu da Crkva bude fleksibilna, otvorena i da mladima pruži podršku u njihovom duhovnom i osobnom rastu, potičući ih da aktivno sudjeluju u životu Crkve i društva.

Euharistijsko zajedništvo, kako ga razumiju papa Ivan Pavao II. i papa Franjo, čini srce ovog poslanja u životu Crkve. Za papu Ivana Pavla II., na tragu Drugoga vatikanskog koncila, euharistija je "izvor i vrhunac" kršćanskog života, mjesto gdje se ostvaruje najdublje zajedništvo s Kristom i kršćana jednih s drugima. On je naglašavao da euharistija nije samo simbol, već stvarna prisutnost Krista koja oblikuje i prosvjetljuje život vjernika, uključujući mlade. Kroz euharistijsko slavlje, mladi su pozvani ući u duboko zajedništvo s Kristom i međusobno, što je ključ za izgradnju zajednice koja živi u ljubavi i službi.

Papa Franjo također ističe kako euharistija treba biti središnja točka u životu mladih, kao sredstvo koje ih usmjerava i inspirira. On prepoznaje da su mladi često suočeni s izazovima koji im mogu otežati potpuno razumijevanje i življenje euharistijskog zajedništva. Stoga papa Franjo potiče pastoralne djelatnike i zajednice da mlade ne samo poučavaju o euharistiji, već da ih aktivno uključuju u slavlje i život Crkve, kako bi iskustvo euharistijskog zajedništva postalo osobno i transformativno za njih.

U sinergiji misli pape Ivana Pavla II. i pape Franje dolazimo do zaključka da je rad s mladima i njihovo uključivanje u euharistijsko zajedništvo ključno za sadašnjost i budućnost Crkve. Mlade treba prepoznati kao aktivne sudionike u životu Crkve koji svojim entuzijazmom, inovacijama i svježim pogledima mogu donijeti novu energiju u crkveni život. S druge strane, Crkva treba pružiti mladima solidne temelje i podršku te ih voditi u razumijevanju i življenju euharistijskog zajedništva koje je srce kršćanske vjere i života.

Euharistijsko zajedništvo ne bi smjelo biti shvaćeno samo kao ritualni čin, već kao dinamičan proces koji oblikuje i obogaćuje svakodnevni život vjernika, uključujući mlade. Kroz euharistiju, mladi su pozvani živjeti izvan svojih vlastitih granica, angažirati se u službi drugih i biti svjetlo u svijetu koji je često suočen s izazovima i krizama. Ova sinergija između mladih i euharistijskog zajedništva predstavlja ključ za izgradnju Crkve koja je živa, relevantna i spremna za suočavanje s izazovima budućnosti, unatoč promjenama koje tehnologija i društvo donose u suvremenom svijetu.

LITERATURA

1. BIBLIJA, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2016.
2. Biografija pape Franje (13. III. 2013.), u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/biografija-pape-franje/> (4. IX. 2024.)
3. FRANJO, *Christus vivit – Krist živi. Posinodska apostolska pobudnica svetoga oca Franje mladima i cijelome Božjem narodu*, Zagreb, 2019.
4. FRANJO, *Evangeli Gaudium – Radost evanđelja. Apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu*, Zagreb, 2014.
5. FRANJO, *Naučiti jezik srca. O umijeću razlučivanja i donošenja odluka*, Split, 2023.
6. FRANJO, *Želim ti sreću. Stostruko u ovome životu*, Split, 2023.
7. FRANJO, Papa Franjo o Euharistiji (2. VI. 2013.), u: <https://www.bitno.net/vijesti/vatikan/euharistija-je-sakrament-zajednistva-koji-nas-izvodi-iz-individualizma/> (4. IX. 2024.)
8. FRANJO, Euharistija preobražava svijet do razine do koje sami dopuštamo biti preobraženi (7. VI. 2021.), u: <https://www.bitno.net/vjera/duhovnost/papa-franjo-euharistija-preobrazava-svijet-do-razine-do-koje-sami-dopustamo-biti-preobrazeni/> (4. IX. 2024.)
9. FRANJO, Budite zanosni navjestitelji Evanđelja (8. XI. 2023.), u: <https://www.vaticannews.va/hr/papa/news/2023-11/papa-franjo-opca-audijencija-08-studenoga-2023-zanos-evandjelje.html> (4. IX. 2024.)
10. IVAN PAVAO II., *Ecclesia de Eucharistia. Enciklika biskupima, prezbiterima i đakonima te zavjetovanim osobama i svim vjernicima laicima o odnosu euharistije i Crkve*, Zagreb, 2003.
11. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 2016.
12. Valentina MANDARIĆ, Pastoralni projekt za mlade Ivana Pavla II., u: *Bogoslovska smotra*, 76 (2006.) 1, 123-145.
13. Adriana MASSOTI – Ariana ANIĆ, Papa Franjo mladima: Bog vas voli, Crkva vas treba (2. IV.2019), u: <https://www.vaticannews.va/hr/papa/news/2019-04/papa-franjo-mladi-apostolska-pobudnica-christus-vivit.html>
14. Branko MURIĆ, Narod Božji kao nositelj navještaja Crkve, u: *Diaconvesia*, 22 (2014.) 4, 469-495.

15. Franjo TOPIĆ, Papa Ivan Pavao II. i mladi, u: *Bogoslovska smotra*, 56 (1986.) 3-4, 275-284.
16. Jerko VALKOVIĆ, Papa Franjo i novi oblici komunikacije u naviještanju radosti evanđelja, u: *Riječki teološki časopis*, 45 (2015.) 1, 19-42.